

Находище на мезозойски гръбначни животни Лабиринта (и скалният въртоп Динозавъра)

Произход на името

Палеонтологичното находище Лабиринта носи името на едноименната пещера, в която са открити останки от морски влечуги и нептичи динозаври с къснокредна възраст (Jagt et al., 2006; Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010). В скален въртоп, разположен недалеч от пещерата Лабиринта е намерен фрагмент от кост на тероподен динозавър. Поради тази причина въртопът е наречен “Динозавъра” (Mateus et al., 2010).

Местоположение

Пещерата Лабиринта се намира в обработваемите площи между селата Драшан и Бресте, на около 11,8 km югозападно от гр. Червен бряг. Скалният въртоп Динозавъра се намира на 200 m източно от Лабиринта (Фиг. 1, 2).

Координати (на пещерата Лабиринта): 43.25550859075089, 23.94451312218321

Категория, клас и тип

Геотоп с висока научна стойност от класа на палеонтологичните находища – находище на морски влечуги и нептичи динозаври с най-къснокредна възраст (Jagt et al., 2006; Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010; Mateus et al., 2010).

Статут, територия и граници

Пещера Лабиринта се намира в землището на с. Драшан, община Бяла Слатина, на около 2,6 km източно от центъра на селото (Фиг. 2б). Входът на пещерата се намира в нива, която е частна собственост (Фиг. 1).

Геотопът се разполага в непосредствена близост до границата на две защитени по екологичната мрежа Натура 2000 територии: Карлуковски карст (BG0000332; Защитена зона по директивата за птиците) и Карлуково (BG0001014; Защитена зона по директивата за местообитанията).

Лабиринта е пропадна пещера, част от Каменополско-Карлуковски карстов район. Дълбочината ѝ е 18 m, а дължината – 843 m. Достъпът до нея е свободен, но влизането в пещерата е възможно единствено с алпийска екипировка (Картотека на пещерите: <https://caves.speleo-bg.org/cave/labirinta-11/>). По степен на водност пещерата е влажна – при подходящи условия галериите се пълнят частично с вода. Трудно е да се изчисли площта и границите на палеонтологичното находище, защото вкаменелости от гръбначни животни са открити в две от галериите на пещерата (Jagt et al., 2006), а през 2021 г. специалисти от НПМ-БАН и Софийския университет (Николай Симов, Дочо Дочев и Владимир Николов) установяват, че фосилни останки има в поне още една от пещерните галерии (Фиг. 3). Възможно е фосили от гръбначни животни да има и в по-непроучените в палеонтологично отношение части на Лабиринта. Находката на динозавърска кост в близкоразположен до пещерата скален въртоп позволява да се

допусне, че площта на находището е от няколкостотин m² до няколко km², като огромната част от него се намира под земната повърхност.

Исторически преглед

Фосилоносните седименти, разкриващи се в пещерата Лабиринта са част от Кайлъшката свита (Йолкичев, 1986). Свитата е въведена като официална литостратиграфска единица от Йолкичев (1986), който я именува Кайлъшка варовикова свита. Въпреки, че това име е обявено от Йолкичев (1993) за по-млад синоним на “Кайлъшката задруга” на Дачев (1967), то се е утвърдило в по-късната българската геоложка литература в смисъла на Йолкичев (1986) и поради това остава в употреба до днес (Йолкичев, 1989; Цанков и др., 1995; Синьовски, 2009).

Скалите, които се отнасят към Кайлъшката свита, са обект на стратиграфски и палеонтологични изследвания вече повече от век (напр. Бончев, 1932; Бончев и Каменов, 1932, 1934; Желев, 1934; Златарски, 1905, 1910, 1927; Йолкичев, 1982; Цанков и др., 1964). Фосилни останки от морски влечуги (мозазаври) са докладвани от района на Сомовит от Tzankov (1939) и от с. Върбешница от Nikolov and Westphal (1976).

Пещерата Лабиринта е открита през 1981 г. по време на спелеологична експедиция, организирана от Пещерен клуб “Сталактон”, гр. Червен бряг (Илчева и др., 2007; Jagt et al., 2006). Фосилни кости в пещерата са забелязани първо от Иван Димитров от клуб “Сталактон” (Стоянов, 1985), а при по-късна експедиция вкаменелостите привличат вниманието и на пещерняка Здравко Илиев (Илчева и др., 2007; Jagt et al., 2006). Той се свързва с палеонтолога Стойчо Бресковски от НПМ-БАН и през 1985 г. е проведена палеонтологична експедиция, която е организирана от БАН и пещерен клуб “Сталактон”, с подкрепата на местните власти (Илчева и др., 2007, Стоянов, 1985; Jagt et al., 2006). От две локации в галериите на Лабиринта, от твърдите горнокредни варовици са извадени общо около 60 фосилни кости и костни фрагменти. Находките са изваждани от скалите “хаотично”, материалите от двете локации впоследствие са смесени, а липсва и полеви дневник (Илчева и др., 2007; Jagt et al., 2006). По литературни данни предварителното таксономично определяне на материалите е извършено от Стойчо Бресковски, Николай Спасов (НПМ-БАН) и Васил Попов (Зоологически институт–БАН) (Илчева и др., 2007; Jagt et al., 2006). Николай Спасов е първият определил част от събрания фосилен материал като принадлежащ на влечуго от р. *Mosasaurus* (Н. Спасов, лична комуникация). Част от фосилните находки са изпратени за определяне в Института по палеонтология на Руската академия на науките, но след това така и не са върнати в България (Jagt et al., 2006).

Две десетилетия находките се съхраняват в палеонтологичната колекция на НПМ-БАН без да са подложени на детайлно изследване (Илчева и др., 2007). Фрагмент от долна челюст е определен като *Mosasaurus cf. hoffmanni* от Jagt et al. (2006) (Фиг. 4). Тези автори допускат присъствието на останки на втори таксон сред материалите от Лабиринта – вероятно еласмозавриден плезиозавър (Jagt et al., 2006). Това предположение е погрешно. Godefroit and Motchurova-Dekova (2010) описват посткраниални останки от хадрозавроид (*Hadrosauroidea*) (Фиг. 5). През 2004 г. Здравко

Илиев открива фосилен фрагмент в скален въртоп, разположен недалеч от входа на Лабиринта (по-късно именуван Динозавъра), който предава в НПМ-БАН скоро след това. Mateus et al. (2010) определят находката като фрагмент от раменна кост на орнитомимозавър (*Ornithomimosauria*) (Фиг. 6). Това е първата докладвана в научната литература вкаменелост от нептичи динозавър в България, въпреки че хадрозавроидният материал от Лабиринта е открит по-рано. Костната хистология на българския хадрозавроид е изследвана от Nikolov et al. (2024), които установяват, че костите принадлежат на млад индивид.

Геоложка обстановка

Пещерата Лабиринта (и скалният въртоп Динозавъра) попада в обхвата на Централнобалканската-Предбалканската тектонска зона (Иванов, 2017) (Фиг. 2а). Пещерата е част от Каменополско-Карлуковския карстов район, образувана е в горнокредни варовици и по морфология е пропадна (Картотека на пещерите: <https://caves.speleo-bg.org/cave/labirinta-11/>). Фосилоносните скали се отнасят към Северноевропейския тип горна креда в България (Синьовски, 2009) и са част от Кайлъшката свита (Йолкичев, 1986) (Фиг. 2б).

Йолкичев (1986) определя възрастта на Кайлъшката свита като късномаастрихтска въз основа на вкаменелости на ехиноидния таксон *Hemipneustes striatoradiatus* (Leske, 1778) и най-вече присъствието на амонитния вид *Sphenodiscus binckhorsti* Böhm, 1898. Тази интерпретация е допълнително прецизирана от находка на *Anapachydiscus* cf. *terminus* Ward and Kennedy, 1993 в нивата от кариерен тип варовици (нар. още “Врачански камък”) край с. Върбешница, която ги определя като най-горномаастрихтски (Йолкичев, 1982, 1986; Jolkičev, 2006; за дискусия вж. Jagt et al., 2006). Кариерният тип варовици има по-ниска стратиграфска позиция в сравнение със скалите на Кайлъшката свита, в които е развита пещерата Лабиринта. Частично запазен фрагмакон *Hoploscaphtes constrictus* (J. Sowerby, 1817), открит в асоциация с хадрозавроидния материал, както и фосилни зъби от акулите *Squalicorax pristodontus* (Agassiz, 1843) и *Anomotodon* sp. намерени в пещерата, потвърждават късномаастрихтската възраст на фосилоносните пластове (Jagt et al., 2006). Тази възраст изглежда се потвърждава и от изотопни данни ($^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$) (Mateus et al., 2010).

Геоконсервационна характеристика

Палеонтологичното находище Лабиринта (и скалният въртоп Динозавъра) е геотоп с високо научно значение. В него са открити първите останки от нептичи динозаври в България (Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010; Mateus et al., 2010), както и фосили от мозазаври (Jagt et al., 2006). Значима е находката от раменна кост от орнитомимозавър, представител на група тероподни динозаври, чиито вкаменелости са изключително редки в горнокредния фосилен летопис на Европа, открита във въртопа Динозавъра (Mateus et al., 2010). В пещерата Лабиринта и около нея са открити фосили от общо 5 различни таксона гръбначни животни, представители на кладовете Lamniformes, Mosasauridae, Hadrosauridae и Ornithomimosauria (Фиг. 4-6). Таксономичният списък е както следва:

- Ammonoidea
 - *Hoploscapites constrictus* (вж. Jagt et al., 2006)
- Lamniformes
 - *Squalicorax pristodontus* (вж. Jagt et al., 2006)
 - *Anomotodon* sp. (вж. Jagt et al., 2006)
- Mosasauridae
 - *Mosasaurus* cf. *hoffmanni* (вж. Jagt et al., 2006)
- Hadrosauroidea (вж. Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010)
- Ornithomimosauria (от въртопът Динозавъра; вж. Mateus et al., 2010)

В пещерните стени може да се видят прерези от черупки на морски таралежи, но до този момент не са изваждани цели вкаменелости. В няколко от галериите е установено присъствието на кости от гръбначни животни (Николов, лични наблюдения) (Фиг. 3).

Колекцията от фосилни останки от гръбначни животни от Лабиринта се съхранява в НПМ-БАН и наброява над 60 образца, голяма част от които представляват неопределяеми костни фрагменти. Фрагмент от челюст на мозазавър с два зъба, който е описан от Jagt et al. (2006), отливка от раменната кост на орнитомимозавър и хадрозавроидна метатарзална кост са включени в експозицията на музея.

Таксономичният състав на находището му придава високо научно значение. По таксономично разнообразие на мезозойски влечуги палеонтологичното находище Лабиринта е на второ място в България след находище Врабчов дол (Hristova, 2020; Nikolov et al., 2020a, b, 2025).

Интерпретация

Карбонатните утайки, изграждащи Кайлъшката свита са отложени в границите на топло епиконтинентално море, т.нар. Мизийски епиконтинентален басейн (Дабовски и др., 2009). Понеже нептичите динозаври са стриктно сухоземни животни, откриването на техни фосили в скали с морски произход на пръв поглед може да изглежда необичайно. Това обаче не е рядък феномен, особено що се отнася до хадрозавроидите (за дискусия вж. Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010).

Mateus et al. (2010) изследват състава на редкоземните елементи (REE) и на изотопите на stronция (Sr) на орнитомимозавровия хумерус, на една от хадрозавроидните кости и на вместващите ги скали, за да изяснят тафономията на динозавровите останки. Техните резултати показват, че орнитомимозавърът е живял на сушата, където е и фосилизиран, преди останките му да бъдат преотложени сред утайките на Мизийския епиконтинентален басейн, докато костите на хадрозавроида са погребани и фосилизирани *in situ* на морското дъно (Mateus et al., 2010; Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010). От това може да се предположи, че останките от четирикраки гръбначни в находището са довлечени в района от морските течения.

Изследванията на костната хистология на хадрозавроида от Лабиринта, извършени от Nikolov et al. (2024), установяват, че костите принадлежат на младо животно, чиито размери са значително по-големи от тези на *Telmatosaurus transsylvanicus*, хадрозавроид островно-джудже от маастрихта на Румъния (Benton et al., 2010). Присъствието на едър хадрозавроид, чиито размери сходни с тези на близките му родственици от Иберо-Армориканския остров (днешна западна Европа), на земните маси, обграждащи от юг Мизийския епиконтинентален басейн има важно значение за палеобиогеографията на къснокредните европейски представители на *Hadrosaurioidea* и подсказва съществуването на “коридори”, които по време на ниско морско ниво, са позволявали разселването на сухоземна гръбначна фауна в региона (Nikolov et al., 2024).

Околен ландшафт

Пещерата Лабиринта се намира в частни обработваеми земи. В околностите на с. Драшан се намират поне 18 пещери (<https://caves.speleo-bg.org/location/drashan/>). На изток от с. Драшан и непосредствено около Лабиринта релефът е равнинен. Около карстовите образувания (пещери и по-големи скални въртопи) е развита храстовидна и дървесна растителност.

Културно и духовно значение

Палеонтологичното находище Лабиринта няма непосредствено духовно и културно значение. Въпреки това геотопът потенциално може да бъде от интерес за широката общественост, и съответно да има известно културно значение, защото на това място са открити първите останки от нептичи динозаври в България.

В околностите на с. Драшан (както и на с. Бресте) има установени множество археологични обекти (<https://kartanavremeto-vratsa.org/story/129/125>), в това число праисторическо селище, разположено в пещера западно от селото, което е включено в Регистъра на Културни ценности с национално значение (ДВ бр. 25/1969 г.).

Развлекателен потенциал

Поради характера на геотопа – пропадна пещера с вертикален вход и тесни галерии, разположена в обработваеми площи, – развлекателният му потенциал е нисък.

Достъп и туристическа инфраструктура

Достигането до пещерата Лабиринта се осъществява по черен път от източния край на с. Драшан, като последните ок. 300 m се изминават пеша през обработваемите земи. Достъпът до пещерата не е ограничен, но е необходима алпийска екипировка, за да се влезе в нея. Непосредствено до геотопа няма развита туристическа инфраструктура. На около 6-7 km източно и югоизточно от Лабиринта, в околностите на с. Реселец, се намират съответно геоложкият феномен Купените и екопътека “Тектонски грабен Калето”.

Експертна карта (количествена оценка)

Експертната карта за (количествена) оценка на геоконсервационната значимост на фосилни находища, изготвена от Д. Синьовски (2023) за нуждите на проекта, не е приложима за извършването на обективна оценка на находищата на фосилни гръбначни животни, защото част от оценъчните параметри понижават статута на рядко срещани и значими от научна гледна точка геотопи, които имат нужда от защита и консервация¹.

Таксономичният състав, главно присъствието на две групи нептичи динозаври, и най-късномаастрихтската възраст на палеонтологичното находище Лабиринта го определят като находище с висока научна стойност и уникален за Балканския полуостров характер. Бъдещи, по-диагностични находки от динозаври могат да повишат значимостта му до континентална.

Литература

Бончев, Е. 1932. Геология на Орханийския Предбалкан западно от реките Бебреж и Малки Искър. – *Списание на Българското геологическо дружество*, 4, 2, 85-149.

Бончев, Е., Б. Каменов. 1932. Върху възрастта на пластовете с *Coraster vilanovae* в горната креда на северозападна България. – *Списание на Българското геологическо дружество*, 4, 3, 214-218.

Бончев, Е., Б. Каменов. 1934. Сенонът между реките на Искър и Огоста. – *Списание на Българското геологическо дружество*, 6, 1, 69-99.

Дачев, Д. 1967. Нови данни за танета в Плевенско. – *Годишник на Софийския университет, Геолого-географски факултет*, 60, 1, 107-124.

Желев, Щ. 1934. Геология на Плевенските околности. – *Списание на Българското геологическо дружество*, 6, 2, 110-144.

Златарски, Г.Н. 1905. Горнокредна серия в централна и западна България, на север от Балканската верига. – *Годишник на Софийския университет*, 1, 84-102.

Златарски, Г.Н. 1910. Горно-кредна или неокретацейска серия в България. – *Годишник на Софийския университет*, 5, 1-83.

Златарски, Г.Н. 1927. Геология на България. – *Университетска Библиотека №65, Печатница „Художникъ”, 226 стр.*

Иванов, Ж. 2017. Тектоника на България. – *Университетско издателство “Софийски университет “Св. Климент Охридски”, София, 331 стр.*

Илчева, А., Н. Мочурова-Декова, П. Иванов. 2007. Откритие на откритието или как изследователи попаднаха на открито преди две десетилетия, но забравено в музея древно морско влечуго. – *Списание на българското геологическо дружество*, 68, 1-3, 185-187.

¹ При попълване на предложената експертна карта, находище Лабиринта (и скалния въртоп Динозавъра) събира 21 точки, които са минималния брой точки, необходими, за да бъде отнесено то към категорията находища с “Национална значимост”. Точките по четиринадесетте параметъра са както следва: 1 – 1 т.; 2 – 2 т.; 3 – 4 т.; 4 – 4 т.; 5 – 0 т.; 6 – 3 т.; 7 – 3 т.; 8 – 0 т.; 9 – 2 т.; 10 – 0 т.; 11 – 0 т.; 12 – 0 т.; 13 – 0 т.; 14 – 2 т.

- Йолкичев, Н.А. 1982.** Стратиграфия на кониас-мастрихтските седименти в централните отдели на Предбалкана и Мизийската платформа. – *Годишник на Софийския университет „Климент Охридски”*, 72, 1, 5-78.
- Йолкичев, Н.А. 1986.** Литостратиграфски единици, свързани с горнокредната серия в Западния и Централния Предбалкан. – *Списание на Българското Геологическо Дружество*, 47, 3, 49-61.
- Йолкичев, Н.А. 1989.** Стратиграфия на епиконтиненталния тип горна креда в България. – *Университетско издателство „Климент Охридски”*, 184 стр.
- Йолкичев, Н. 1993.** Кайлъшката варовикова свита. – В: Тенчов, Я. (ред.). *Речник на българските официални литостратиграфски единици (1882-1992)*. Издателство на Софийския университет, стр. 151.
- Синьовски, Д. 2009.** Северноевропейски тип горна креда. – В: Загорчев, И., Х. Дабовски, Т. Николов (ред.). *Геология на България, Том II: Част 5. Мезозойска Геология*. Академично издателство „Проф. Марин Дринов”, 311-337.
- Стоянов, Г. 1985.** Послание от историята. Вековете разкриват своите тайни. – *Вестник “Ехо”*.
- Цанков, Ц., Л. Недялкова, В. Ангелов, К. Аладжова-Хрисчева, С. Янев, И. Хайдутов, И. Сапунов, П. Чумаченко. 1995.** Обяснителна записка към геоложка карта на България М 1:100 000. Картен лист Враца. – *Комитет по Геология и Минерални ресурси „Геология и геофизика”-АД, София*.
- Цанков, Ц., Л. Недялкова, К. Аладжова-Хрисчева, Хр. Хрисчев, Д. Ангелова. 1994.** Обяснителна записка към геоложка карта на България М 1:100 000. Картен лист Червен бряг. – *Комитет по Геология и Минерални ресурси „Геология и геофизика”-АД, София*.
- Benton, M.J., Z. Csiki, D. Grigorescu, R. Redelstorff, P.M. Sander, K. Stein, D.B. Weishampel. 2010.** Dinosaurs and the island rule: The dwarfed dinosaurs from Hațeg Island. – *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*, 293, 3-4, 438-454.
<https://doi.org/10.1016/j.palaeo.2010.01.026>
- Godefroit, P., N. Motchurova-Dekova. 2010.** Latest Cretaceous hadrosaurid (Dinosauria: Ornithomimidae) remains from Bulgaria. – *Comptes Rendus Palevol*, 9, 4, 163-169. <https://doi.org/10.1016/j.crpv.2010.05.003>
- Hristova, L. 2020.** Description of crocodylomorph teeth from the Late Cretaceous locality near Tran, Western Bulgaria. – *Comptes rendus de l'Académie bulgare des Sciences*, 73, 379-385. <http://doi.org/10.7546/CRABS.2020.03.11>
- Jagt, J.W.M., N. Motchurova-Dekova, P. Ivanov, H. Cappetta, A.S. Schulp. 2006.** Latest Cretaceous mosasaurs and lamniform sharks from Labirinta cave, Vratsa district (northwest Bulgaria): a preliminary note. – *Annales Géologiques de la Péninsule Balkanique*, 67, 51-63. <https://doi.org/10.2298/gabp0667051j>
- Jolkičev, N. A. 2006.** The Cretaceous/Paleogene (K/Pg) boundary in the Mezdra and Lyutidol syncline, Vratsa district (West-Fore Balkan, Bulgaria). – *Annales Géologiques de la Péninsule Balkanique*, 67, 41-49. <https://doi.org/10.2298/GABP0667041J>
- Mateus, O., G. J. Dyke, N. Motchurova-Dekova, G. D. Kamenov, P. Ivanov. 2010.** The first record of a dinosaur from Bulgaria. – *Lethaia*, 43, 1, 88-94.
<https://doi.org/10.1111/j.1502-3931.2009.00174.x>

Nikolov, I., F. Westphal. 1976. Mosasaurier-Funde aus der Oberkreide von Nordwest-Bulgarien. – *Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie, Monatshefte*, 10, 608-613.

Nikolov, V., P. Andreev, G. Voykov, D. Dochev. 2025. The first record of gars (Ginglymodi: Lepisosteidae) from the Upper Cretaceous of Bulgaria reveals a wider paleogeographic distribution of lepisosteids within the European Archipelago. – *Cretaceous Research*, 165, 105985. <https://doi.org/10.1016/j.cretres.2024.105985>

Nikolov, V., D. Dochev, P. Pavlishina, S. Brusatte, M. Yaneva, R. Konyovska, V. Vergilov, N. Simov, N. Spassov, L. Hristova. 2020a. Welcome to “Cretaceous Park”: Three years of research at the Late Cretaceous tetrapod fossil site near the town of Tran, Western Srednogorie. – *Review of the Bulgarian Geological Society*, 81, 3, 141-143.

Nikolov, V., D. Dochev, S.L. Brusatte. 2024. The ontogenetic status of a small hadrosauroid dinosaur from the uppermost Cretaceous of Bulgaria, and implications for the paleobiogeography and assembly of European island faunas. – *Cretaceous Research*, 157, 105819. <https://doi.org/10.1016/j.cretres.2023.105819>

Nikolov, V., M. Yaneva, D. Dochev, R. Konyovska, I. Sergeeva, L. Hristova. 2020b. Bone histology reveals the first record of titanosaur (Dinosauria: Sauropoda) from the Late Cretaceous of Bulgaria. – *Palaeontologia Electronica*, 23, 1, a10. <https://doi.org/10.26879/879>

Tzankov, V. 1939. Note sur la présence des reptiles fossiles du crétacé supérieur de la Bulgarie du nord. – *Geologica Balcanica*, 3, 55-62.

Фигура 1. Входът на пещерата Лабиринта. Снимки: Д. Дочев, 2023.

Фигура 2. Геоложка обстановка и географско разположение на пещерата Лабиринта. а, Тектонска карта на България, изобразяваща основните тектонски единици и географското положение на пещерата Лабиринта (по Иванов, 2017): 1 – Мизийска платформа; 2 – Централнобалканска-Предбалканска зона; 3 – Западнобалканска зона; 4 – Кулска зона; 5 – Средногорска зона; 6 – Източнобалканска зона; 7 – Сакар-Странджанска зона; 8 – Краищидна зона; 9 – Родопска зона; 10 – главни разломи и навлаци. б, Геоложка карта на района югозападно от гр. Червен бряг, където се намира пещерата Лабиринта (по Цанков и др., 1994, 1995; с изменения): 1 – Малопещенска свита (горна креда, апт); 2 – Романска свита (долна креда, барем-апт); 3 – Кайлъшка свита (горна креда, маастрихт); 4 – Каленска, Новачевска, Румянцевска, Дарманска и Кунинска свити (горна креда, сантон-маастрихт); 5 – Мездренска свита (горна креда, маастрихт); 6 – Угърчинска свита (среден еоцен); 7 – Опанецка свита (неоген); 8 – Криводолска свита (неоген); 9 – Кватернер.

Фигура 3. Фосилна кост във варовиците на Кайлъшката свита в пещерата Лабиринта. Снимка: Д. Дочев, 2021.

Фигура 4. Фрагмент от челюст на *Mosasaurus cf. hoffmanni* (NMNHS 11897/1), открит в пещерата Лабиринта (Jagt et al., 2006). Образецът е изложен в експозицията на НПМ-БАН. Снимка: Вл. Николов, 2024.

Фигура 5. Кости от задния крайник на хадрозавроиден динозавър (Hadrosauroidea), открити в пещерата Лабиринта (Godefroit and Motchurova-Dekova, 2010). а, ляв фемур (бедрена кост; NMNHS F-31437) в anterioren изглед; б, дясна тибия (голям пищял; NMNHS F-31441/31443) в anterioren изглед; в, дясна фибула (малък пищял; NMNHS F-31438) в латерален изглед. Снимки: Вл. Николов, 2023.

Фигура 6. Фрагмент от ляв хумерус (раменна кост; NMNHS F-31436) на орнитомимозавър (Ornithomimosauria), открит в скалния въртоп Динозавъра (Mateus et al., 2010), в anterioren (А), постериорен (Б), латерален (В), медиален (Г), проксимален (Д) и дистален (Е) изглед. Мащаб: 5 cm. Снимки: Л. Христова, 2015.